

לקוטי תורה • פרשת חקת • מאמר 7

ויעש משה נחש נחשת וישימהו על הנס והיה...

”ויעש משה נחש נחושת וישימהו על הנס” (במדבר כא, ט)

כל רע וייסורים שואבים חיות משורש טוב, כפי שהזונה במשל שבזוהר משרתת את המלך ששלח אותה. נחש הנחושת הועלה על נס כדי שישראל יביטו כלפי מעלה ויראו שגם הנחש נמצא בשורשו ואינו נפרד מה', ואז לא יורד מלמעלה שום רע; תפילה נלהבת עושה זאת, מזככת את הגוף, והיא נחוצה יותר ככל שהרע מתרבה.

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ”ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק

LikuteiTorah.com

הפרשה החסידית

/likuteitorah.com/he/likutei-torah/chukas/7

הנקודה

כל רע וייסורים שואבים חיות משורש טוב, כפי שהזונה במשל שבזוהר משרתת את המלך ששלח אותה. נחש הנחושת הועלה על נס כדי שישראל יביטו כלפי מעלה ויראו שגם הנחש נמצא בשורשו ואינו נפרד מה', ואז לא יורד מלמעלה שום רע; תפילה נלהבת עושה זאת, מזככת את הגוף, והיא נחוצה יותר ככל שהרע מתרבה.

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

המשנה מלמדת שנחש הנחושת ריפא רק כאשר ישראל הביטו כלפי מעלה ושעבדו את לבם לאביהם שבשמים. מדוע, אם כן, היה צורך בנחש, ומה פירוש "הביטו כלפי מעלה", כאשר בתפילה יש להשפיל את העיניים? אדמו"ר הזקן משיב מתוך העיסוק בירידת הנשמה: האדם נברא כדי להפוך מר למתוק, והדבר אפשרי משום שהדינים נמתקים בשורשם. כל רע שואב את חיותו מטוב, כפי שמתואר במשל הזונה שבזוהר: המלך שולח אותה לנסות את בנו, ורצונה היחיד הוא שיסרב לה; רק בירידתו נעשה הרע רע ממש. לכן מי שסובל אינו צריך לשפוט לפי מה שהוא רואה: הטוב נסתר בתחילת השם י"ה. נחום איש גם זו אף היה מסוגל להביא את הטוב הזה לידי גילוי. התפילה היא האש שמזככת את הגוף כמו כסף; בתקופת בית ראשון לא נזקקו לה, בבית שני נזקקו לתפילה קצרה, ובדורות מאוחרים יותר נדרשה תפילה רבה יותר ויותר. הנחש הועלה כדי שייראה בשורשו: תפארת של קליפת נוגה, הקשורה לתפארת דקדושה, המביאה שלום למעלה ולמטה.

מבנה

1	השאלות	11
	הנחש ריפא, אומרת המשנה, כאשר ישראל הביטו כלפי מעלה ושעבדו את לבם לאביהם שבשמים. מדוע היה צורך בנחש, ומה פירוש ההבטה כלפי מעלה, כאשר בתפילה יש להשפיל את העיניים?	
2	ירידת הנשמה והשורש הטוב של הרע	21
	הנשמה יורדת לגוף כדי להפוך מר למתוק; בתקופת בית ראשון, שבה לא נזקקו לתפילה, זו הייתה כל העבודה. הדינים נמתקים בשורשם, כי כל רע שואב חיות משורש טוב, כפי שמתואר במשל הזונה ובן המלך שבזוהר: השטן ופנינה פעלו לשם שמים בשורשם, אף שלמטה יש רע ממש.	
3	ייסורים, נחום איש גם זו ואש התפילה	31-4
	הייסורים הם טוב נסתר מראשית השם י"ה, שעדיין לא בא לידי גילוי. נחום איש גם זו העלה אותם לאין, ושם ניתן היה לשנותם. התפילה היא האש שמזככת את הגוף כמו כסף: בתקופת בית ראשון נזקקו רק לקרבנות, בבית שני לתפילה קצרה, ובדורות מאוחרים יותר לתפילה נלהבת יותר ויותר, משום שהרע התרבה.	
4	מדוע הועלה הנחש	51
	רק נחום היה מסוגל לגלות את הטוב למטה. הנחש הועלה על נס כדי שייראה בשורשו, ולא כנפרד מה', ואז לא יורד שום רע. הנחושת, שגוניה משתנים, היא בחינת תפארת של קליפת נוגה, המועלת לשורשה בתוהו ונקשרת עם תפארת דקדושה.	

באמצעות תפארת דקדושה נמתקות הגבורות בחסדים, ונעשה שלום בבית שלמעלה; השלום יורד אחר כך גם להיכלות בריאה, יצירה ועשיה, ואפילו לנוגה, באמצעות נחש הנחושת — אך רק כאשר ישראל מביטים כלפי מעלה ומוסרים את לבם לאביהם שבשמים.

מושגים

גם זו גם זו אמירתו של נחום, "גם זו לטובה", והמשכת הטוב הנסתר (גם) למטה, אל טוב גלוי ומוחשי (זו).	הפיכת מר למתוק מהפך מרירו למתקא ביטוי מהזוהר לעבודה שלשמה נברא האדם: להפוך מרירות ורע לטוב על ידי החזרתם לשורשם.
קליפת נוגה קליפת נוגה הקליפה הכוללת טוב ורע. נחש הנחושת הוא בחינת התפארת שבה, שאפשר להעלותה לשורשה ולחברה לקדושה.	הדינים נמתקים בשורשם הדינים נמתקים בשרשן הדינים הקשים מאבדים את קושיים כאשר מחזירים אותם למקורם, שהוא טוב.
תפארת תפארת המידה המאחדת, שבאמצעותה נמתקות הגבורות בחסדים ונעשה שלום למעלה ולמטה.	הזונה ובן המלך משל הזונה עם בן המלך משל מהזוהר: מלך שולח זונה לנסות את בנו, בעוד רצונה האמיתי הוא שיסרב לה. כך כוחות הרע שואבים את חיותם מה' ומשרתים את רצונו.
	מיכלא דקיק ("מזון דק") מיכלא דקיק ייסורים הנתפסים כחיות של ה' בצורתה הדקה והנסתרת ביותר: טוב שעדיין לא בא לידי גילוי.

קטע 1 • 11

השאלות

1 ויעש משה נחש נחשת^{1,2} וישימהו על הנס והיה אם נשך הנחש את איש והביט אל נחש הנחשת וחי.

”ומשה עשה נחש נחושת והציב אותו על נס; וכאשר נשך הנחש אדם, הוא הביט אל נחש הנחושת וחי.”

המאמר פותח בפסוק שבכמדבר: כאשר נחשים נשכו את העם כמדבר, משה הציב נחש על נס, וכל מי שננשך הביט בו וחי. משה עשה אותו מנחושת — פרט שהמאמר יסביר בהמשך.

ואיתא במשנה (ספ"ג [סוף פרק ג'] דר"ה [דראש השנה]) על זה בזמן שישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהם³ שבשמים כו'.

ועל כך נאמר במשנה (סוף פרק ג' של ראש השנה): ”בזמן שישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים וכו'.

המשנה בסוף הפרק השלישי של ראש השנה שואלת אם נחש יכול להמית או להחיות, ומשיבה שכאשר ישראל הביטו כלפי מעלה ושעבדו את לבם לאביהם שבשמים, הם נרפאו; ואם לא עשו כן, הם הלכו ודעכו. נמצא שהריפוי בא מהפניית הלב אל ה', ולא מן הנחש.

וקשה למה ליה לנחש כלל אלא והיה אם נשך הנחש יסתכל כלפי מעלה. ועוד מהו ההסתכלות כלפי מעלה הלא מבואר בענין תפלה שיהיו עיניו למטה⁴ ולבו למעלה.

והדבר קשה: מדוע היה צורך בנחש בכלל? הרי יכול היה להיות כך: ”וכאשר נשך הנחש” — יביט האדם כלפי מעלה! ועוד, מה פירוש ההסתכלות כלפי מעלה? הרי בעניין התפילה מבואר שענינו של אדם צריכות להיות למטה ולבו למעלה.

מכאן עולות שתי שאלות. אם הריפוי בא מההסתכלות כלפי מעלה, מדוע היה צורך לעשות נחש? מי שננשך יכול היה פשוט להביט למעלה. ומה פירושה של ”הסתכלות כלפי מעלה”, כאשר הגמרא מלמדת שהמתפלל צריך להשאיר את עיניו למטה ולהגביה את לבו למעלה?

קטע 2 • 21

ירידת הנשמה והשורש הטוב של הרע

2 ולהבין זה נקדים לחקור בענין ירידת הנשמה בעולם הזה כי עיקר תכליתו לדבק בקונו באהוי"ר [באהבה ויראה] ועיקר הדביקות הוא כתפלה שהתיבות הם יותר קרובים להבנת האדם ובודאי קודם זאת הנשמה בעולם הזה

כדי להבין זאת, נפתח בבירור ענין ירידת הנשמה לעולם הזה. שהרי מטרתה העיקרית היא להידבק בבוראה באהבה ויראה, ועיקר הדבקות הוא כתפלה, משום שמילותיה קרובות יותר להבנת האדם. ובודאי, לפני שהנשמה יצאה לעולם הזה,

כדי להשיב על כך, אדמו"ר הזקן פותח בשאלה על ירידת הנשמה לעולם הזה. מטרתה היא להידבק בה' באהבה ויראה, ובעיקר בתפלה, שמילותיה קרובות יותר להבנתו של האדם; לאחר מכן הוא מתחיל לתאר את מצבה של הנשמה לפני ירידתה.

וגם אחר הסתלקותו מן הגוף הוא מתדבק יותר באהבה ויראה פנימיות שהגוף אינו מניחו לעבוד את ה' ואדרכה מחמת חומרו יכריח את הנשמה ליהנות אף מגופניות,

וגם לאחר הסתלקותה מן הגוף היא דבקה יותר [בקרבה] באהבה ויראה פנימיות; שכן הגוף אינו מניח לה לעבוד את ה', ואדרכה, מחמת גשמיותו הוא מכריח את הנשמה ליהנות גם מדברים גשמיים,

גם לפני כניסתה לגוף וגם לאחר יציאתה ממנו, הנשמה דבקה בה' ביתר שלמות, באהבה ויראה פנימיות. כשהיא בגוף היא מעוכבת: הגוף אינו מניח לה לעבוד את ה', וטבעו הגשמי אף מושך את הנשמה ליהנות מדברים גשמיים.

ואף כי הנשמה אינה רוצה בזה כי מקור חוצבה חלק אלוה ממעל ורצונה לידבק בבוראה יותר.

אף שהנשמה אינה רוצה בכך, שכן מקור חוצבה הוא "חלק אלוה ממעל", ורצונה להידבק בבוראה יותר [בקרבה].

הדבר מנוגד לרצונה של הנשמה, שהרי היא "חלק אלוה ממעל", כלשון איוב, והיא משתוקקת להיות קרובה לבוראה. מכאן עולה השאלה מה מרויחה הנשמה מירידתה.

והנה מבואר בזהר⁵ מאן דלא מהפך מרירו למתקא לית ליה חולקא בהאי עלמא כלום⁶ (ע' [עיינן] בזהר בראשית דף ד' ע"א ובפ"י הרמ"ז [הרב משה זכות] שם)

והנה, בזהר מבואר: "מי שאינו הופך מרירו למתקא, אין לו חלק בעולם הזה כלל" (ראו זוהר בראשית, דף ד' ע"א, ובפירוש הרמ"ז שם).

התשובה נפתחת באמירה מן הזוהר: מי שאינו הופך מרירו למתקא אין לו חלק בעולם הזה כלל. הקטע מהזוהר שמצוין כאן עוסק במי שהופכים חושך לאור וטועמים את המר כמתוק; אדמו"ר הזקן מפנה גם לפירוש הרמ"ז שם.

כי זה כל האדם⁷ לא נברא אלא בשביל זה, שהרי בבית ראשון לא⁸ היו מתפללין כלל גם בבית שני תקנו אנשי כנסת הגדולה תפילה קצרה.

שהרי "זה כל האדם"; לשם כך בלבד הוא נברא. בבית ראשון לא התפללו כלל, וגם בבית שני תיקנו אנשי כנסת הגדולה תפילה קצרה.

הפיכת המר למתוק היא תכלית האדם כולה ("זה כל האדם"). בתקופת בית ראשון לא התפללו כלל, ובתקופת בית שני תיקנו אנשי כנסת הגדולה תפילה קצרה בלבד.

ובודאי כל העבודה שלהם לא היה כי אם ע"ד זה להפוך מרירי למתקא. והענין הוא כי הדינין נמתקים בשרשן.

ובודאי כל עבודתם לא הייתה אלא בדרך זו — להפוך מרירי למתקא. והעניין הוא שהדינים נמתקים בשורשם.

מאחר שבדורות ההם עבדו את ה' במעט תפילה או בלי תפילה כלל, כל עבודתם בודאי הייתה הפיכת המר למתוק. הדבר מתאפשר משום שהדינים נמתקים בשורשם: כשהכוחות הקשים והמגבילים שבים למקורם, הם מאבדים את חריפותם.

דהנה כל רעות ודינים⁹ ר"ל [רצח לומר] שנתהוו בעולם שרשם ומקורם המחיה אותם הוא טוב,¹⁰ כמשל הזונה עם בן המלך המבואר בזהר (תרומה דקס"ג ע"א) שכל רצונה וחפצה שלא לציית אותה

שהרי כל הרעות והדינים, רחמנא ליצלן, שנתהוו בעולם, שורשם ומקורם המחיה אותם הוא טוב; כמו במשל הזונה עם בן המלך, המבואר בזהר (תרומה, דף קס"ג ע"א): כל רצונה וחפצה הוא שלא יציית לה,

כל רע ודין קשה בעולם מקבל את חיותו משורש ומקור שהם טוב. הזוהר ממחיש זאת במשל: מלך, המבקש לבחון את בנו האהוב, שולח זונה לנסות לפתותו; אך כל רצונה האמיתי הוא שיסרב לה.

ובזה תתענג יותר שתהא אהובה למלך משא"כ כשמפתה אותו ותוכל לו אין זה רצון המלך.

ובכך תתענג יותר — בכך שתהיה אהובה למלך; ואילו כאשר היא מפתה אותו ומצליחה בו, אין זה רצון המלך.

אם הבן עומד בניסיון, היא שמחה, משום שמילאה את רצון המלך ובכך היא אהובה עליו; אם הייתה מצליחה לפתות אותו, הדבר היה מנוגד לרצון המלך. כך גם הכוחות המפתים את האדם, בשורשם הם ממלאים את רצון המלך בכך שהאדם יתגבר עליהם.

וזהו מאמר רז"ל [רבתינו זכרונם לברכה] שטן ופנינה¹¹ לשם שמים נתכוונו ובמ"א (סוכה נ"ב א') אמרו נתן עיניו במקדש ראשון והחריבו^{12,13} משמע שנתקנא בו.

וזהו [פירוש] דברי חז"ל: "שטן ופנינה לשם שמים נתכוונו". ובמקום אחר (Sukkah 52a) אמרו: "נתן עיניו במקדש ראשון והחריבו", ומשמע מכך שקינא בו.

חז"ל אומרים שהשטן ופנינה, שהתגרתה בחנה, פעלו לשם שמים. ואולם במקום אחר הם אומרים שיצר הרע נתן את עיניו בבית המקדש הראשון והחריב אותו, והדבר מרמז על קנאה ממש ולא על כוונה לשם שמים.

והענין הוא ששרש הרע המחיהו הוא טוב¹⁴ כמבואר בזהר שם וכי יש עבדא דמריד במאריה הגם שיש כמה עבדים המתפרצים מאת אדוניהם¹⁵ אמנם הם בשר ודם וחיותם נפרדים זה מזה.

וההסבר הוא ששורש הרע, שמחיה אותו, הוא טוב, כפי שמבואר שם בזהר: "וכי יש עבד שמורד באדונו?" אמנם יש עבדים רבים שמתפרצים מרשות אדוניהם, אך הם בשר ודם, וחיותם נפרדת זו מזו.

שתי האמירות מתיישבות על פי העיקרון ששורש הרע, שמחיה אותו, הוא טוב. הוזהר שואל אם עבד אכן יכול למרוד באדונו; עבדים בני אדם אמנם מתפרצים מרשות אדוניהם, אך זאת רק מפני שהאדון והעבד נפרדים, ולכל אחד מהם חיות משלו.

אבל עבדי ה' שמקבלים חיותם ממנו ית' והוא המחיה את הכל איך יש חיות לדבר שכנגדו ומשני שהוא עדי"מ הזונה עם בן המלך.

אבל עבדי ה', שמקבלים את חיותם ממנו יתברך, והוא המחיה את הכול — כיצד יכולה להיות חיות לדבר שמתנגד לו? ומשיב [הוזהר] שזה על דרך משל, כמו הזונה עם בן המלך.

אולם עבדי ה' מקבלים ממנו את עצם חיותם, והוא נותן חיות לכל דבר; כיצד אפוא יכול להתקיים דבר שמתנגד לו? הוזהר משיב באמצעות משל הזונה ובן המלך: הכוח המתנגד עצמו ממלא את רצון המלך.

וזהו דבר המחיה את כל הרעות ושרשם למעלה הוא טוב¹⁶ וכשירד למטה ע"ד השתלשלות נעשה באמת רע גמור ודינים גמורים הן במילי דעלמא והן במילי דשמיא.^{17, 18}

וזהו הדבר המחיה את כל הרעות, ושורשן למעלה הוא טוב; וכשהוא יורד למטה בדרך השתלשלות, הוא נעשה באמת רע גמור ודינים גמורים, הן בענייני העולם והן בעניינים רוחניים.

נמצא ששורש כל הרעות למעלה הוא טוב. רק כשהחיות שלהן יורדת שלב אחר שלב דרך השתלשלות העולמות, היא נעשית באמת רע גמור ודין קשה, הן בענייני העולם של האדם והן בעניינים רוחניים.

קטע 3 • 31-4

ייסורים, נחום איש גם זו ואש התפילה

3 והנה כשבא לאדם איזה יסורים ר"ל [רוצה לומר]¹⁹ יחשוב כי לא למראה עיניו ישפוט²⁰ שרע הוא אלא באמת שרשו הוא טוב כי ממנו ית' לא תצא הרעות^{21, 22}

והנה, כאשר באים על אדם ייסורים כלשהם, ה' ירחם, עליו לחשוב: "לא לפי מראה עיניו ישפוט" שהם רעים; אדרבה, שורשם הוא באמת טוב, שהרי ממנו יתברך לא יוצא רע,

העיקרון חל כעת על הייסורים האישיים של האדם: עליו "לא לשפוט לפי מראה עיניו" ולהסיק שהם רעים. שורשם הוא טוב באמת, שכן, כפי שהאדמו"ר הזקן לומד מדברי איכה, רע אינו יוצא מה.

כי אם רק טוב גמור רק שהוא אינו מושג^{23,24} בשביל שלא יוכל לירד לעולם השפל ונשאר למעלה (עי' בסעי' [בספר של בינונים] פרק כ"ו ובאגה"ק [ובאגרת הקודש] ד"ה להשכילך בינה).

אלא רק טוב גמור; אלא שאין משיגים אותו, משום שאינו יכול לרדת לעולם השפל והוא נשאר למעלה (ראו ספר של בינונים, פרק כ"ו, ואגרת הקודש, הקטע הפותח במילים "להשכילך בינה").

מהי בא רק טוב גמור; פשוט אין משיגים אותו, משום שאותו טוב אינו יכול לרדת לעולם השפל הזה ונשאר למעלה. האדמו"ר הזקן מפנה לתניא, פרק כ"ו, ולאגרת "להשכילך בינה" שבאגרת הקודש, המסבירים שהייסורים הם טוב נסתר שאינו נתפס.

וזהו נקרא מיכלא דקיק שהוא באמת חיותו ית' (ועי' בזהר בראשית ד"ח ע"ב כחוטא דקיק²⁵ כו').

זהו נקרא "מיכלא דקיק" — מאכל דק, שהוא באמת החיות שלו יתברך (וראו בזהר, בראשית, דף ח' ע"ב: "כחוטא דקיק" וכו').

טוב נסתר כזה נקרא "מיכלא דקיק", "מאכל דק": הוא באמת החיות של ה', בצורה הדקה ביותר. על המילה "דקיק" הוא מפנה לזהר, המסביר את "כמעט" של דוד כ"כמו חוט דק", השיעור המצומצם ביותר.

וזהו בכל מאדך²⁶ כמאמר טוב מאד טוב זה מלאך החיים²⁷ מאד זה מלאך המות^{28,29} שהוא טוב מאד בלי שיעור וגבול

וזהו "בכל מאדך", כמו שאמרו: "טוב מאד" — "טוב" זה מלאך החיים, "מאד" זה מלאך המוות; שהרי זהו טוב מאד, בלי שיעור וגבול,

זהו גם פירוש האהבה לה' "בכל מאדך": על "טוב מאד" אומר המדרש ש"טוב" הוא מלאך החיים ו"מאד" הוא מלאך המוות. מלאך המוות נקרא "טוב מאד" מפני שטובו הוא למעלה מכל שיעור וגבול.

אלא שעדיין לא בא לידי גילוי ואינו מושג (ועי' בזהר ר"פ יתרו דס"ח ב'³⁰ ובהרמ"ז [ובהרב משה זכות] שם ועמ"ש ע"פ אלה מסעי').³¹

אלא שהוא עדיין לא בא לידי גילוי ואינו מושג (וראו בזהר, תחילת פרשת יתרו, דף ס"ח ע"ב, ובהרמ"ז שם; וכן ראו מה שכתוב על הפסוק "אלה מסעי").

הטוב שבו עדיין לא התגלה ואינו מושג. האדמו"ר הזקן מפנה לזהר בתחילת פרשת יתרו, המפרש את "טוב" כצד ימין ואת "מאד" כצד שמאל, לפירוש הרמ"ז שם, וכן לביאורו שלו על "אלה מסעי".

וזהו יסר יסרני³² י"ה שהוא בתחלת השם תחלת התגלותו שעדיין לא בא לידי גילוי ואינו מושג שעדיין לא נתגלה הכל.

וזהו "יסר יסרני י"ה": הוא בתחילת השם, בתחילת התגלותו, במקום שבו עדיין לא בא לידי גילוי ואינו מושג, משום שהכול עדיין לא התגלה.

כך גם "יסר יסרני י"ה": הייסורים באים משם י"ה, שתי האותיות הראשונות של שם הוי", תחילת התגלותו. בשלב זה הטוב עדיין לא בא לידי גילוי ואינו מושג, משום שלא הכול התגלה עדיין.

וזהו ענין נחום איש גם זו³³ שהיה אומר גם זו לטובה מפני שהיה מתבונן באמת ששרש הרע הוא הטוב והביאו למעלה אל שרשו למקום אין ושם הי' [היה] יכול לעשות השתנות

וזהו עניינו של נחום איש גם זו, שהיה אומר "גם זו לטובה", מפני שהיה מתבונן באמת ששרש הרע הוא הטוב; והוא העלה אותו לשורשו, למקום האין, ושם היה יכול לחולל שינוי,

כך הייתה דרכו של נחום איש גם זו: על כל מה שקרה לו היה אומר "גם זו לטובה". הוא התבונן באמת בכך ששרש הרע הוא טוב, ולכן העלה את הדבר לשורשו, אל האין — מדרגה שלמעלה מכל מציאות מוגדרת — ושם היה אפשר לחולל שינוי.

כמאמר ר' [רבי] חנינא בן דוסא מי שאמר לשמן וידליק³⁴ כו' (ועמ"ש סד"ה זאת חקת התורה בענין מי יתן טהור מטמא).³⁵

כמו שאמר רבי חנינא בן דוסא: "מי שאמר לשמן וידליק" וכו' (וראו מה שכתוב בסוף המאמר הפותח במילים "זאת חוקת התורה", בענין "מי יתן טהור מטמא").

כך נהג גם רבי חנינא בן דוסא, כאשר בתו הדליקה בטעות את נר השבת בחומץ: הוא אמר, "מי שאמר לשמן וידליק, הוא יאמר לחומץ וידליק", והחומץ דלק. בשורש הדברים, למעלה מהטבע, אפשר לשנות את טבעם; האדמו"ר הזקן מפנה גם למאמרו "זאת חוקת התורה", העוסק ב"מי יתן טהור מטמא".

וזהו ענין התפלה שבגוף האדם בעולם הזה שהנשמה בתוך הגוף סובלת צרות ויסורים שרצונה לידבק ביוצרה והגוף אינו מניחה

וזה ענין התפילה שבגוף האדם בעולם הזה: הנשמה שבתוך הגוף סובלת צרות ויסורים, משום שרצונה להידבק ביוצרה, ואילו הגוף אינו מניח לה.

יש להבין את התפילה שבגוף לאור זאת. הנשמה שבתוך הגוף סובלת צרות ויסורים, משום שהיא משתוקקת להידבק ביוצרה, והגוף מעכב בעדה.

וכמו גלות השכינה שמוכרחת להחיות גם הרשעים, כך הנשמה מוכרחת להחיות את הגוף וכל כוונתה אינה בשביל עצמה רק בשביל להעלות הגוף מעפר,

וכשם שהשכינה בגלות נאלצת להחיות גם את הרשעים, כך הנשמה נאלצת להחיות את הגוף; וכל כוונתה אינה למען עצמה, אלא רק כדי להעלות את הגוף מן העפר.

כשם שהשכינה בגלות נאלצת להחיות גם את הרשעים, כך הנשמה נאלצת להחיות את הגוף. מטרתה אינה להפיק תועלת לעצמה, אלא להעלות את הגוף מן העפר.

וצריך לבררו ככסף ביד הצורף כל מה שיש תערובות יותר צריך לברר וללבן בלהב אש היותר גדול כן צריך לברר הגוף מהיצה"ר [מהיצר הרע] ולהביאו אל שרשו

ועליה לברר אותו, ככסף ביד הצורף: ככל שיש בו תערובת רבה יותר, כך יש לבררו וללבנו בלהבת אש גדולה יותר. כך גם יש לברר את הגוף מן היצר הרע ולהביאו אל שורשו,

על הנשמה לברר את הגוף, כפי שהצורף מטהר כסף: ככל שמעורב בו יותר סיג, כך נדרשת להבה לוהטת יותר. כך יש לברר את הגוף מן היצר הרע ולהשיכו אל שורשו.

כמשל בן המלך עם הזונה הנ"ל, וכל מה שיש תערובות רע ביותר צריך להפריד ע"י אש יותר גדול וחזק בתפלה לדבק בקונו (ועמ"ש בפ' אמור ע"פ ונקדשתי),

כמשל בן המלך והזונה הנזכר לעיל. וככל שיש בו תערובת רבה יותר של רע, כך נדרשת אש גדולה וחזקה יותר בתפילה כדי להפרידו ולהידבק ביוצרו (ועיין במה שנכתב בפרשת אמור על הפסוק "ונקדשתי"),

הבאת הרע אל שורשו פירושה להתייחס אליו כפי שמתואר במשל בן המלך והזונה: כמי שמשרת את רצון המלך. ככל שתערובת הרע גדולה יותר, כך נדרשת אש גדולה וחזקה יותר בתפילה כדי להפרידו ולהידבק בה; אדמו"ר הזקן מפנה להסברו על הפסוק "ונקדשתי" בפרשת אמור.

ולכן בבית ראשון שלא היה הרע הרבה לא היו צריכין לתפלה בהתלהבות כי אם כל מעשיהם היה להביא הרע והדינים אל שרשם ע"י הקרבנות היה דיים,

ולכן בבית ראשון, כשהרע לא היה רב, לא נזקקו לתפילה בהתלהבות; די היה בכל מעשיהם, שנועדו להביא את הרע ואת הדינים אל שורשם באמצעות הקרבנות,

לכן בתקופת בית ראשון, כשהרע היה מועט, לא נדרשה תפילה בהתלהבות. די היה בהבאת הרע והדינים אל שורשם באמצעות הקרבנות.

אבל בבית שני התחילו לתקן התפלה והיתה קצרה לפי ערך הצטרפות האש ותערובות הרע שהיה בקרבם.³⁶

אבל בבית שני התחילו לתקן את התפילה, והיא הייתה קצרה, בהתאם למידת הצורך באש ולמידת תערובת הרע שהייתה בקרבם.

בתקופת בית שני התחילו לתקן את התפילה, והיא הייתה קצרה. אורכה התאים למידת האש שנדרשה, בהתאם למידת הרע שהיה מעורב בקרב העם.

4 ואנחנו צריכים להתפלל יותר ויותר בהתלהבות מאד. וכן בכל דור ודור למטה צריך להתפלל בהתלהבות גדולה ולא

ועלינו להתפלל בהתלהבות גדולה יותר ויותר. וכך גם בכל דור ודור מאוחר יותר, צריך להתפלל בהתלהבות גדולה; ולא

גם בדור שלנו צריך להתפלל בהתלהבות גדולה יותר ויותר, וכך גם בכל דור מאוחר יותר. כפי שמוסבר במילים הבאות, אין בכך סימן לזכות גדולה יותר.

כי אפשר דרי³⁷ אדרבה מפני גודל הרע אשר נתערב ונתרבה בכל דור ודור צריך להפרידו ע"י אש חזק בתפלה ולברר הרע אשר בקרבו ולהביאו אל

משום שהדורות נעשו ראויים יותר; אדרבה, בגלל גודל הרע שהתערב והתרבה בכל דור ודור, צריך להפריד אותו באמצעות אש חזקה שבתפילה, לברר את הרע שבתוכו ולהשיבו אל

אין הכוונה ש"הדורות נעשו ראויים יותר" — ביטוי שבו משתמשת הגמרא כשאלה של תמיהה; אדרבה, הרע שהתערב בכל דור הלך והתרבה. לכן דרושה אש חזקה יותר של תפילה, כדי להפריד את הרע, לברר אותו ולהשיבו אל שורשו.

שרשו כמשל בן המלך עם הזונה הנ"ל שיחשוב החיות של הרע המחיהו איך יש לו חיות מהקב"ה כי בלעדיו לא היה יכול לחיות והקב"ה מחייהו ע"ד הנ"ל.

שורשו, כמשל בן המלך והזונה שהוזכר לעיל: שיחשוב על החיות של הרע, המחיה אותו, ועל כך שמקורה בהקדוש ברוך הוא, שכן בלעדיו לא היה יכול לחיות, והקדוש ברוך הוא מחיה אותו בדרך שהוזכרה לעיל.

להשיב את הרע אל שורשו פירושו להתבונן, כמשל בן המלך והזונה, בכך שהחיות של הרע באה מהקדוש ברוך הוא. בלעדיו לא היה יכול לחיות כלל, והוא מחיה אותו רק באופן המתואר במשל.

א"כ אין רע כלל וכן כל היסורים בעניני עוה"ז כשחושב ע"ד הנ"ל יתפרדו כל פועלי און.³⁸

אם כן, אין רע כלל. וכך גם בכל היסורים שבעניני העולם הזה: כשחושבים בדרך שהוזכרה לעיל, "יתפרדו כל פועלי און".

כשמתבוננים כך, אין רע כלל. כך גם ביחס לייסורי העולם הזה: כשאדם חושב עליהם בדרך זו, "יתפרדו כל פועלי און", וכוחות הרע מאבדים את אחיזתם.

מדוע הועלה הנחש

5 וכענין נחום איש גם זו³⁹ גם כל הצדיקים היו ע"ד זה רק נחום איש גם זו היה יכול לשנות⁴⁰ המשכה

מלמעלה למטה שהי' [שהיה] נראה באמת למטה שהוא טוב בגשמיות

וכמו בעניינו של נחום איש גם זו, כך נהגו גם כל הצדיקים; אלא שנחום איש גם זו היה יכול לשנות את המשכה מלמעלה למטה, כך שלמטה היה נראה בפועל שהיא טובה גם בגשמיות.

כל הצדיקים התייחסו לסבל בדרך זו וראו את שורשו כטוב. נחום איש גם זו לבדו היה יכול גם לשנות את השפע שירד מלמעלה, כך שטובו נראה בגלוי למטה, גם במובן הגשמי, כפי שאירע כשהעפר שהחליף את אבני החן שלו הפך לחרבות ולחצים.

ולכן נק' גם זו שהוא מושג (וע' בע"ח [בעץ חיים] שער לאה ורחל פ"ה בענין גם,⁴¹ ובמה"כ [ובמהדורא בתרא]

שם והנה הגם מאיר כו' והוא המשכה מעלמא דאתכסיא לעלמא דאתגליא הנק' זו, וע' עוד מענין גם

בע"ח [בעץ חיים] שער א"א פי"ד [פרק י"ד / פרשה י"ד] ועמש"ל [ועיין מה שכתוב לעיל] בד"ה

ולכן נקרא גם זו, משום שזהו דבר שניתן להשיגו. (ראו עץ חיים, שער לאה ורחל, פרק ה, בענין "גם"; ובמהדורה

בתרא שם: "והנה הגם מאיר" וכו'; וזו המשכה מעלמא דאתכסיא לעלמא דאתגליא, הנקרא "זו". ראו עוד בענין

"גם" בעץ חיים, שער אריך אנפין, פרק י"ד; וראו גם את האמור לעיל במאמר המתחיל

לכן שמו הוא "גם זו", כלומר "גם זה": "זו" נאמר על דבר שאפשר להצביע עליו ולהשיגו. אדמו"ר הזקן מפנה לעץ חיים בענין "גם", ולנוסחו המאוחר יותר, מהדורה בתרא, שבו "גם" הוא המשכה מהעולם הנסתר, עלמא דאתכסיא, אל העולם הגלוי, עלמא דאתגליא, הנקרא "זו".

וזה מעשה המנורה⁴² בענין ואנכי אעלך גם עלה⁴³ דהיינו שבח"י גם יהיה לו ג"כ עליה ומזה הוא ענין

נחום איש גם זו).

"וזה מעשה המנורה" — בענין "ואנכי אעלך גם עלה"; כלומר, גם לבחינת "גם" תהיה עלייה. ומכאן עניינו של

נחום איש גם זו).

הוא מפנה גם למאמרו על המנורה, העוסק בהבטחת ה' ליעקב: "ואנכי אעלך גם עלה" — גם לבחינת "גם" עצמה תהיה עלייה. מכאן נובעת יכולתו המיוחדת של נחום איש גם זו.

אבל כל הצדיקים אפילו שהי' [שהיה] מחשבותם על זה הדרך היה נשאר למעלה כך כמו שהיה בתחלה

בלי מושג הטוב ההוא.

אבל אצל כל הצדיקים האחרים, אף שמחשבותיהם היו בדרך זו, הדבר נשאר למעלה כפי שהיה בתחילה, בלי

שהטוב הזה יהיה מושג למטה.

הצדיקים האחרים, אף שחשבו באותה דרך, לא יכלו להוריד את הטוב הנסתר. הוא נשאר למעלה כפי שהיה קודם, והטוב הזה לא הושג למטה.

וזהו ענין נחש הנחשת⁴⁴ שהיה צריך להשימו על הנס שהיה צריך לה להגבהת הנחש למעלה ומסתכלים כלפי מעלה כלוי [כלומר] שלא יחשוב שהנחש נפרד אי"כ הוא רע ממש ונשאר רע.

וזהו עניין נחש הנחשת, שהיה צריך להציבו על נס: היה צורך להגביה את הנחש למעלה ולהביט כלפי מעלה. כלומר, שלא יחשוב אדם שהנחש נפרד [ממנו], שכן אז היה זה רע ממש, והוא היה נשאר רע.

כך מתבררת השאלה הראשונה: היה צריך להציב את הנחש על נס, משום שהיה צורך להגביה את הנחש עצמו למעלה, בזמן שהעם מביטים כלפי מעלה. אין לחשוב על הנחש כעל דבר נפרד מה', שכן אז היה זה רע ממש והוא היה נשאר רע.

אבל כשיחשוב את הנחש בהגבתו למעלה בשרשו שאינו נפרד מאתו ית' וחיותו משם הוא ע"ד משל הזונה עם בן המלך הנ"ל אי"כ אין רע יורד מלמעלה ולכן היה נחשת שמשנתנה לכמה גוונים ע"י אין.

אבל כאשר חושבים על הנחש כשהוא מוגבה למעלה, בשורשו, ואינו נפרד ממנו יתברך, וחיותו משם — בדומה למשל על הזונה עם בן המלך שהובא לעיל — הרי שאין רע יורד מלמעלה. לכן הוא היה מנחשת, המשתנה לכמה גוונים באמצעות האין.

כשרואים את הנחש מוגבה אל שורשו, אינו נפרד מה' ומקבל ממנו את חיותו, כמו במשל על הזונה, הרי שאין רע יורד מלמעלה. לכן הוא נעשה מנחשת, מתכת המשתנה לכמה גוונים: השינוי נעשה באמצעות האין, הבחינה שבה דברים יכולים להשתנות.

והמ"י [והמשכיל יבין]. (ענין מענין נחש הנחשת בזח"ב [בזהר חלק ב'] תרומה) (קמ"ח ב') והובא בע"ח [בעץ חיים] שמ"ט פ"ג [פרק ג'] ועמק"מ [וענין מקדש מלך] שם, והיינו שמיתוק הגבורות קשות דנחשים השרפים⁴⁵ זהו ע"י נחש הנחשת שהוא ת"ת [תפארת] דק"נ [דקליפת נוגה]⁴⁶ דאצילות

והמשכיל יבין. (ראו בענין נחש הנחשת בזהר, חלק ב, תרומה, קמ"ח ע"ב; והובא בעץ חיים, שער מ"ט, פרק ג, וראו עמק המלך שם). כלומר, המתקת הגבורות הקשות של הנחשים השרפים נעשית באמצעות נחש הנחשת, שהוא תפארת דקליפת נוגה דאצילות;

במונחים קבליים, ובהסתמך על הזהר ועל עץ חיים, הגבורות הקשות המתבטאות בנחשים השרפים נמתקות באמצעות נחש הנחשת. נחש הנחשת הוא תפארת, המידה המאזנת, של קליפת נוגה, הקליפה שיש בה טוב ורע, בבחינת אצילות.

והיינו ע"י שמשתכלים כלפי מעלה להגביה ק"נ [קליפת נוגה] לשרשו שמעולם התהו וע"י מתגבר הטוב שבו שאין רע יורד מלמעלה ואז מתקשר הטוב שבת"ת [שבתפארת] דק"נ [דקליפת נוגה] דאצילות בת"ת [בתפארת] דקדושה דאצילות כו'.

וזה נעשה על ידי שמביטים כלפי מעלה, כדי להגביה את קליפת נוגה לשורשה, שממקורו בעולם התהו. ועל ידי כך הטוב שבה מתגבר, שהרי אין רע יורד מלמעלה; ואז הטוב שבתפארת דקליפת נוגה דאצילות מתקשר לתפארת דקדושה דאצילות וכו'.

הדבר נעשה באמצעות ההבטה כלפי מעלה, המגביהה את קליפת נוגה לשורשה בעולם התהו — העולם הקדמון שקדם לעולמות המסודרים. אז הטוב שבה מתגבר, שכן אין רע יורד מלמעלה; והטוב שבתפארת דנוגה מתקשר לתפארת דקדושה באצילות.

שלום למעלה ולמטה

6 והנה עיי תית [תפארת] דקדושה נעשה גיכ מיתוק הגבורות דקדושה בחסדים וזהו ענין שלום בפשמ"ע

[בפמליא של מעלה] וכמ"ש במ"א באגה"ק [באגרת הקודש] ע"פ והיה מעשה הצדקה שלום^{47, 48} כו'.

והנה, באמצעות תפארת של קדושה נמתקות גם הגבורות של קדושה בחסדים. זהו ענין השלום בפמליא של מעלה, וכפי שמבואר במקום אחר, ב-Iggeres HaKodesh, על הפסוק "והיה מעשה הצדקה שלום" וכו'.

באמצעות תפארת של קדושה נמתקות גם הגבורות של קדושה בחסדים; זהו "השלום בפמליא של מעלה" — הרמוניה בין הכוחות העליונים. ב-Iggeres HaKodesh, על הפסוק "והיה מעשה הצדקה שלום", מוסבר העניין בהרחבה.

ע"ש, ומזה נמשך אח"כ גיכ השלום בפשמ"ט בהיכלות דכ"ע עד שגם בהיכלות דנוגה מתגבר הטוב ונמתק הרע והיינו גיכ עיי תית [תפארת] דנוגה נחש הנחושת^{49, 50, 51, 52, 53} כו'.

ע"י שם. ומזה נמשכת לאחר מכן גם השלום בפמליא של מטה, בהיכלות של בריאה, יצירה ועשיה, עד שגם בהיכלות דנוגה גובר הטוב והרע נמתק. וגם זה נעשה באמצעות תפארת דנוגה — נחש הנחושת וכו'.

משם נמשך השלום אל הפמליא של מטה, אל ההיכלות של בריאה, יצירה ועשיה, עד שגם בהיכלות דנוגה גובר הטוב והרע נמתק. גם זה נעשה באמצעות תפארת דנוגה, שהיא נחש הנחושת.

אך היינו דוקא עיי שמסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים⁵⁴ וע' עוד בזהר ח"ב [חלק ב'] (דרכ"ט א' ר"ס א' ודרל"ג א' קמ"ז א')

אך הדבר נעשה דווקא כאשר מביטים כלפי מעלה ומשעבדים את ליבם לאביהם שבשמים. וע"י עוד בזהר, חלק ב' (דף רכט ע"א, רס ע"א, ורלג ע"א, קמז ע"א);

כל זה תלוי בהבטה כלפי מעלה ובשעבוד הלב לאביהם שבשמים, כלשון המשנה שבה פתח המאמר. אדמו"ר הזקן מוסיף כמה הפניות בזהר, חלק ב', העוסקות בנחושת וב"הרי נחושת".

וע' בזהר פ' מקץ (דף ר"ד ע"א) וע' ברבות פ' נח פל"א (דל"ג ע"א) מענין נחש הנחשת וכעין זה הוא בירושלמי ספ"ג [סוף פרק ג'] דר"ה [דראש השנה]:⁵⁵

וע"י בזהר, פרשת מקץ (דף רד ע"א); וע"י במדרש רבה, פרשת נח, פרק לא (דף לג ע"א), בענין נחש הנחושת; וכעין זה בירושלמי, סוף פרק ג' דראש השנה.

הוא מפנה גם לזהר על פרשת מקץ, למדרש רבה על פרשת נח ולתלמוד הירושלמי. המדרש מספר שכאשר נאמר למשה רק "עשה שרף" ולא נאמר לו ממה לעשותו, הוא בחר בנחושת, משום שהמילה "נחושת" מזכירה את המילה "נחש". גם הירושלמי מציין שלא פורט החומר, ומשה הסיק שעיקר עניינו הוא נחש.

בעבודה

כאשר באים ייסורים, האדם אינו צריך לשפוט אותם לפי מה שענינו ראות, אלא להתבונן בכך ששורשם טוב וחיותם באה מה', כפי שמתואר במשל הזונה שנשלחה בידי המלך; אז "יתפרדו כל פועלי און". עליו להתפלל בלהט הולך וגובר — אש המזככת את הגוף מיצרו הרע ומביאה אותו לשורשו — שכן הרע המעורב בכל דור הלך והתרבה.

שאלות לשיחה

1. אם הריפוי בא מההבטה כלפי מעלה, מדוע היה על העם להביט דווקא בנחש, לפי המאמר?
2. כיצד מסביר משל הזונה ובן המלך כיצד הרע יכול לשאוב חיות מה?
3. מה היה נחום איש גם זו מסוגל לעשות, שהצדיקים האחרים, שחשבו כמוהו, לא יכלו לעשות?
4. מדוע לא נזקקו בתקופת בית ראשון לתפילה נלהבת, ואילו בדורות מאוחרים יותר נדרשת תפילה רבה יותר ויותר?
5. מדוע נעשה הנחש מנחושת, ומה הדבר מלמד על קליפת נוגה?

הערות

פסקה 1

1 ויעש משה נחש נחשת

ההערה מפנה את הקורא גם לאוסף המאמרים הזה, לדיון קשור בנושא.
הערות קה"ת
ראה גם סה"מ אתהלך-לאזניא ע' טו. ביאור על מאמר זה עם הגהות מהצ"צ
באוה"ת חוקת כרך-1 ע' א'תתפח. ראה גם ד"ה אם חפץ תשמ"ה.

2 ויעש משה נחש נחשת

הפסוק מתאר את נחש הנחושת שמה הציב על נס, וריפא את מי שהוכשו
כשהביטו בו. זהו הפסוק הפותח את המאמר.

Numbers 21:9 במדבר כ"א:ט'

ויעש משה נחש נחשת וישימהו על-הנס והיה אם-נשך הנחש את-איש
והביט אל-נחש הנחשת וחי:

And Moses made a serpent of brass, and set it upon the pole;
and it came to pass, that if a serpent had bitten any man,
when he looked unto the serpent of brass, he lived

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערות קה"ת

במדבר כא, ט.

3

המשנה שואלת: "וכי נחש ממית או נחש מחיה?" ומשיבה שכאשר ישראל
הביטו כלפי מעלה ושעבדו את לבם לאביהם שבשמים, הם נרפאו. המאמר
שואל: אם כן, לשם מה היה צורך בנחש כלל?

Mishnah Rosh Hashanah 3:8 משנה ראש השנה ג':ח'

והיה כאשר ירים משה ידו ויגבר ישראל וגו' (שמות יז), וכי ידיו של
משה עושות מלחמה או שוברות מלחמה. אלא לומר לה, כל זמן שהיו
ישראל מסתכלים כלפי מעלה ומשעבדו את לבם לאביהם שבשמים
היו מתגברים. ואם לאו, היו נופלים. כיוצא בדבר אתה אומר (במדבר
כא), עשה לה שרף ושים אתו על נס, והיה כל הנשוק ורצה אתו וחי.
וכי נחש ממית, או נחש מחיה. אלא, בזמן שישאל מסתכלין כלפי
מעלה ומשעבדו את לבם לאביהן ...

And so it was, when Moshe raised his hand, Israel
prevailed..." (Exodus 17:11). And is it Moshe's hands that
make [success in] war or break [success in] war? Rather,
[this comes to] tell you, [that] whenever Israel would look up-
ward and subjugate their hearts to their Father in heaven,
they would prevail; and if not, they would fall. Similar to this
matter, you [can] say concerning the verse; "Make a [graven]
snake and place it on a pole, and everyone bitten who sees it
... will live" (Numbers 21:8): And is

Torat Emet 357 (Public Domain) • Eighteen Treatises from the Mishna
(Public Domain)

4 בענין תפלה שיהיו עיניו למטה

רבי ישמעאל בנו של רבי יוסי מלמד בשם אביו, שמי שמתפלל צריך לכוון
את עיניו למטה ואת לבו למעלה, כדי לקיים שני פסוקים. המאמר נעזר
בכך כדי לשאול מה פירוש "הביטו כלפי מעלה" שבמשנה.

Yevamot 105b:5 יבמות ק"ה ב:ה'

ותד אמר: עיניו למעלה, שנאמר: "נשא לבבנו אל כפיים". אדקה אתא
רבי ישמעאל ברבי יוסי לגבייהו. אמר להו: במאי עסקיתו? אמרו ליה:

פסקה 2

5 והנה מבואר בזהר

ההערה מפנה ל"יהל אור" בקשר למאמר זה מן הזוהר על הפיכת המר
למתוק.

הערות קה"ת

ראה יהל אור ע' תטו.

6 מאן דלא מהפך מרירו למתקא לית ליה חולקא בהאי עלמא כלום

בהקדמת הזוהר נשמעת בת קול הקוראת: "מי מכם שהופכים חושך לאור
וטועמים את המר כמתוק?" והיא אומרת שמי שאינו מצפה לכך אין לו
חלק. אדמו"ר הזקן מציין את הדף הזה כמקור לאמירה על הפיכת המר
למתוק.

Zohar, Introduction 9:48-10:56 ספר הזוהר, הקדמה ט':מ"ח-י"ג

Who among you laboured to turn darkness into light and bit-
ter into sweet before you entered here? Who among you
awaited every day the light that shall break forth what time
the King shall visit his beloved gazelle, when He will be glo-
rified and called King by all the kings of the world? He who
did not thus wait every day in the world below will have no
'share here

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

7 כי זה כל האדם

קהלת מסיים: "את האלקים ירא ואת מצוותיו שמור, כי זה כל האדם".
אדמו"ר הזקן משתמש בביטוי כדי לומר שהפיכת המר למתוק היא כל
תכלית בריאת האדם.

Ecclesiastes 12:13 קהלת י"ב:י"ג

סוף דבר הכל נשמע את-האלקים ירא ואת-מצותיו שמור כִּי־זֶה כָּל־
הָאָדָם:

The end of the matter, all having been heard: fear G-d, and
keep His commandments; for this is the whole man

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

8 בבית ראשון לא היו מתפללים

בעמוד זה מציין אדמו"ר הזקן שהתנאים והאמוראים לא האריכו כל כך
בתפילה, ובייחוד בפסוקי דזמרה, משום שהיו בדרגה גבוהה כל כך, עד
שהתבוננות קצרה קבעה בליבם היטב את האמת של אחדות ה'; שם הוא
מפנה בחזרה למאמר זה, "ויעש משה נחש נחשת".

Megillah 17b מגילה י"ז ב

הערות קה"ת

ראה מגילה יז, ב. ולקמן ואתחנן יב, ב.

9 דהנה כל רעות ודינים

לפי ההערה, הקטע הזה מועתק שם, ומשל הזונה וכן המלך מוסבר שם

בהרחבה.
הערת קה"ת

נעתק באוה"ת בראשית-ה דף תתמה, ב ע"ש שנתבאר המשל בארוכה.

10 ומקורם — הוא טוב

בנוסח שבאור התורה מופיעות המילים "הוא הטוב" (hu hatov), במקום "הוא טוב" (hu tov).

הערת קה"ת

באוה"ת בבראשית שם: הוא הטוב.

11 שטן ופנינה לש"ש נתכוונו

רבי לוי אומר שהשטן ופנינה פעלו לשם שמים: השטן, כדי שיה' לא ישכח את אהבת אברהם כאשר היטיב עם איוב, ופנינה, כפי שנאמר בפסוק, הקניטה את חנה "בעבור הרעימה". מעט לפני כן אומר ריש לקיש שהשטן, יצר הרע ומלאך המוות הם אחד.

Bava Batra 16a:9-10 בבא בתרא ט"ז א:ט"י

אמר רבי לוי: שטן ופנינה לשם שמים נתכוונו. שטן - כיון דחזיא להקדוש ברוך הוא דנטיה דעתיה ביה איוב, אמר: חס ושלום מינשי לקה לרחמנותיה דאברהם. פנינה - דכתיב: "וכעסותה צרתה גם כעס, בעבור הרעימה". דרשה רב אחא בר יעקב בפפונא. אתא שטן, נשקיה לכרעיה. "בכל זאת לא חטא איוב בשפתיו". אמר רבא: בשפתיו לא חטא, בלבו חטא. מאי קאמר? "ארץ נתנה בידי רשע, פני שפטיה יכסה, אם לא איהו מי הוא" - אמר רבא: ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ב"ב טז, א. ראה ביהא"ז לאדה"א צו, ג. ובביאה"ז להצ"צ-א ע' תפו.

12 נתן עיניו במקדש ראשון והחריבו

שם מביא אדמו"ר הזקן את שני המאמרים — שנתן עיניו בבית ראשון, ושהשטן ופנינה נתכוונו לשם שמים — ואומר ששניהם אמת: השורש שבו מתחילים הסיגים והקליפות אינו רע גמור, ושם הדבר הוא "לשם שמים"; ואילו מה שיורד למטה מטה נעשה סיגים ממש.

הערת קה"ת

ראה גם לקמן פ' מטות פז, א. באוה"ת-ענינים ע' קנט מציין לכאן. ובביאה"ז לאדה"א צו, ג ובביאה"ז להצ"צ-א ע' תפו מוסיף "נתן עיניו ממש לכוונה רעה".

13 נתן עיניו במקדש ראשון והחריבו

הגמרא אומרת שיצר הרע נתן את עיניו בבית המקדש הראשון והחריב אותו, והרג בו את חכמי התורה. אדמו"ר הזקן משווה זאת לאמירה שהשטן פעל לשם שמים.

Sukkah 52a:10 סוכה נ"ב א:י

"והדחיתו אל ארץ ציה ושממה" — למקום שאין בני אדם מצויין להתגרות בהן. "את פניו אל הים הקדמוני" — שנתן עיניו במקדש ראשון והחריבו, והרג תלמידי חכמים שבו. "וסופו אל הים האחרון" — שנתן עיניו במקדש שני והחריבו, והרג תלמידי חכמים שבו. "ועלה כאשר ותעל צהנתו" — שמניח אומות העולם, ומתגרה בשונאיהם של ישראל. "כי הגדיל לעשות" — אמר אביי: ובתלמידי חכמים יותר מכולם.

And will drive him into a land barren and desolate" to a "place where there are no men for him to attack; "With his face toward the eastern sea (hadkomoni)": that he set his eyes against the First Temple and destroyed it and slew the scholars who were in it; "And his back part toward the west-

ern sea": that he set his eyes against the Second Temple and destroyed it and slew the scholars who were in it. "And the ... stench of it shall go up and the foul smell

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Daf Shevui (CCO)

14 והענין הוא ששרש הרע המחייהו הוא טוב

לפי ההערה, אמירה זו — ששורש הרע המחיה אותו הוא טוב — מצוטט בספר החקירה.

הערת קה"ת

מובא בספר החקירה עו, א.

15 עבדים המתפרצים מאת אדוניהם

נבל לועג לאנשי דוד: "רבים עבדים היום המתפרצים איש מפני אדוניו". אדמו"ר הזקן שואל את הביטוי כדי לתאר עבדים אנושיים שיכולים למרוד, משום שחיותם נפרדת מאדונם.

I Samuel 25:10 שמואל א כ"ה:י

ויען נבל את עבדי דוד ויאמר מי דוד ומי כן? ויש היום רבו עבדים המתפרצים איש מפני אדוניו:

And Nabal answered David's servants, and said: 'Who is David? and who is the son of Jesse? there are many servants ;now-a-days that break away every man from his master

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ראה ש"א כה, י.

16 ושרשם למעלה הוא טוב

ההערה מפנה לשם בעניין הרעיון ששורש הרעות למעלה הוא טוב.

הערת קה"ת

ראה אוה"ת בראשית-ג דף תקסא, א. ד"ה חייב אדם לברך — תרלי"ח סעי' כ (ע' לג).

17 חלק אלו-ה ממעל

איוב מדבר על "חלק אלוה ממעל". הביטוי מתאר את הנשמה באופן קלאסי, וכאן הוא מסביר מדוע הנשמה אינה חפצה בתענוגות הגוף.

Job 31:2 איוב י"א:ב

ומה חלק אלוה ממעל ונתת לי שדי ממרמים:

For what would be the portion of G-d from above, And the ?heritage of the Almighty from on high

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

איוב לא, ב.

הזוהר שואל כיצד יכול עבד להיות מקטרג על אדונו בניגוד לרצון אדונו, ומשיב במשל על מלך ששולח זונה לנסות את בנו, ושמוח כשהבן עומד בפניה. אדמו"ר הזקן משתמש בכך כדי להראות ששורש הרע הוא טוב.

Zohar, Terumah 66:669-678 ספר הזוהר, תרומה ס"ו:תרס"ט-תער"ח

Here is a mystery entrusted to the masters of esoteric lore. All that the Holy One has made, both above and below, is for the purpose of manifesting His Glory and to make all things serve Him. Now, would a master permit his servant to work against him, and to continually lay plans to counteract his will? It is the will of the Holy One that men should worship Him and walk in the way of truth that they may be rewarded ... with many benefits. How, then, can an evil

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

19 כשבא לאדם איזה יסורים ר"ל

ההערה מפנה את הקורא לאותו עמוד ב"הל אור" שהוזכר לעיל, העוסק בהפיכת המר למתוק, וכאן הדבר קשור לאופן שבו יש להתייחס לייסורים.

הערת קה"ת

ראה יהל אור ע' תטו.

20 לא למראה עיניו ישפוט

ישעיהו אומר על המלך העתידי: "הוא לא ישפוט לפי מה שעניו רואות". אדמו"ר הזקן מיישם את הדברים על אדם המתמודד עם ייסורים, שאינו צריך לשפוט אותם כרעים על פי מראיתם.

Isaiah 11:3 ישעיהו י"א:ג

וְהָרִיחוּ בַּיָּרֵאֵת ה' וְלֹא-לְמַרְאֶה עֵינָיו יִשְׁפֹּט וְלֹא-לְמַשְׁמַע אָזְנוֹ יוֹכִיחַ:

And his delight shall be in the fear of the L-RD; And he shall not judge after the sight of his eyes, Neither decide after the hearing of his ears

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

לי הכי ישעיי יא, ג.

21 ממנו ית' לא תצא הרעות

הערת קה"ת מפנה לLamentations 3:31 למילים האלה.

Lamentations 3:31 איכה ג:ל"א

כִּי לֹא יִזְנֶה לְעוֹלָם אֲדֹנִי:

.For the L-rd will not cast off For ever

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ראה איכה ג, לא.

22 לא תצא הרעות

הפסוק "מפי עליון לא תצא הרעות והטוב" נקרא כאן כהצהרה: הרע אינו יוצא מה'. כל מה שבא ממנו הוא טוב.

Lamentations 3:38 איכה ג:ל"ח

מִפִּי עֲלִיּוֹן לֹא תֵצֵא הָרָעוֹת וְהַטּוֹב:

Out of the mouth of the Most High proceedeth not Evil and ?good

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

23 רק שהוא אינו מושג

בפרק כ"ו בתניא נאמר שיש לקבל את הייסורים בשמחה, משום "שגם זו לטובה"; אלא שטוב זה אינו גלוי לעיני בשר, שכן מקורו בעולם הנסתר, באותיות י"ה של שם הוי". הטקסט מפנה לפרק זה.

Tanya, Likkutei Amarim 26:2 תניא, חלק ראשון; ליקוטי אמרים כ"ו:ב'

ומה שכתוב: "בכל עצב יהיה מותר", פירוש, שִׁיְהִיָּה אִיזָה יִתְרוֹן וּמַעֲלָה מְזֵה, הֵנָּה אֲדֻרְבָּה, מִלְּשׁוֹן זֶה מִשְׁמַע, שֶׁהָעֶצֶב מֵצֵד עֲצָמוֹ אֵין בּוֹ מַעֲלָה, רַק, שֶׁיִּגִּיעַ וְיִכָּבֵד מִמֶּנּוּ אִיזָה יִתְרוֹן, וְהֵינּוּ - הַשְׂמִיחָה הָאֲמִיתִית בְּהִי אֱלֻקִּיו, הַבָּאָה אַחֲרֵי הָעֶצֶב הָאֲמִיתִי לְעֵתִים מְזוּמָּנִים עַל עֲוֹנוֹתָיו בְּמֶר נַפְשׁוֹ וְלִבְּ נִשְׁבֵּר, שֶׁעַל יְדֵי זֶה, נִשְׁבֶּרֶה רוּחַ הַטּוֹמָאָה וְסִטְרָא אַחֲרָא וּמְחִיצָה שֶׁל בְּרוּל הַמִּפְסָקָת בֵּינוֹ לְאֲבִיו שְׁבִשְׁמִים, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּזֵהָר עַל פְּסוּק: "רוּחַ נִשְׁבֶּרֶה, לֵב ...

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

24 כי אם רק טוב גמור רק שהוא אינו מושג

באיגרת "להשכילך בינה" נאמר ששום רע אינו יורד מלמעלה ושהכול טוב, אלא שאין תופסים זאת משום גודלו ורוב טובו. הטקסט מפנה אליה לאותה נקודה.

Tanya, Iggeres HaKodesh 11:2 תניא, אגרת הקדש י"א:ב'

... מִפְּנֵי שְׂאִינוֹ מוֹשֵׁג, לְכֵן נִדְמָה לוֹ רַע אִו יְסוּרִים, אֲכָל בְּאַמֶּת אֵין רַע יוֹרֵד מִלְּמַעְלָה, וְהַכֵּל טוֹב, רַק שְׂאִינוֹ מוֹשֵׁג לְגוֹדְלוֹ וְרֵב טוֹבוֹ.

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

25 כחוטא דקיק

הזוהר מפרש את המילה "כמעט" בדברי דוד כ"כחוטא דק" — המידה הצרה שבינו לבין הסטרא אחרא. אדמו"ר הזקן מביא זאת בהקשר למילה "דקיק", שפירושה דק.

Zohar, Introduction 14:132-141 ספר הזוהר, הקדמה י"ד:קל"ב-קמ"א

26 בכל מאדך

הציווי לאהוב את ה' בכל לבבך, נפשך ומאודך. אדמו"ר הזקן קושר בין "מאודך" זה לבין "מאוד" שבפסוק "טוב מאוד".

Deuteronomy 6:5 דברים ו:ה'

וְאָהַבְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-לִבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ וּבְכָל-מְאֹדְךָ:

And thou shalt love the L-RD thy G-d with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy might

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים ו, ה.

27 טוב זה מלאך החיים

הזוהר, בהקשר לפדיון הבן הבכור, אומר ששני ממונים עומדים על האדם: אחד של חיים ואחד של מוות; והוא מפרש את "יהנה טוב" כמלאך החיים ואת "מאוד" כמלאך המוות. קה"ת מביא אותו לצד המדרש.

Bereshit Rabbah 9:9 בראשית רבה ט:ט'

אמר ר' זעירא: הנה טוב מאד, זו גן עדן. והנה טוב מאד, זו גיהנום. וכי גיהנום טוב מאד אתמהא?! משל למלך שהיה לו פרדס והכניס לתוכו פועלים, ובנה אוצר על פתחו. אמר כל מי שהוא מתכשר במלאכת הפרדס יכנס לאוצרו, וכל מי שאינו מתכשר במלאכת הפרדס אל יכנס לאוצרו. כך כל מי שהוא מסגל במצות ומעשים טובים הרי גן עדן, וכל מי שאינו מסגל במצות ומעשים טובים הרי גיהנום:

Rabbi Ze'eira said: "Behold it was very good" - this is the Garden of Eden; "and behold it was very good" - this is Gehenna. Is Gehenna, then, very good? This is a rhetorical question. This is analogous to a king who had an orchard. He stationed laborers there and he built a storage house at its entrance. He said: 'Anyone who performs successfully in the labor of the orchard, he may enter its treasury; anyone who does not perform successfully in the labor of the or-

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

Zohar I, 14a זח"א יד, א

הערת קה"ת

ראה ב"ר ט, ט. זח"א יד, א.

28 טוב מאד טוב זה מלאך החיים מאד זה מלאך המות

המדרש מפרש את "והנה טוב מאוד" כמתייחס הן למלאך החיים והן למלאך המוות, ושואל כיצד ייתכן שמלאך המוות טוב מאוד. אדמו"ר הזקן מסביר שטובו הוא למעלה ממידה ועדיין אינו גלוי.

Bereshit Rabbah 9:10 בראשית רבה ט:י

אמר רבי שמואל בר יצחק: הנה טוב מאד, זה מלאך חיים. והנה טוב מאד, זה מלאך המות. וכי מלאך המות טוב מאד אתמהא?! אלא למלך, שעשה סעודה וזימן את האורחים, והכניס לפניו תמחויו מלא כל טוב. אמר: כל שהוא אוכל ומברך את המלך יאכל ויערב לו, וכל מי שהוא אוכל ואינו מברך את המלך יתאש בסייף. כך כל מי שהוא מסגל במצות ומעשים טובים הרי מלאך חיים, וכל מי שאינו מסגל במצות ומעשים טובים הרי מלאך המות:

Rabbi Shmuel bar Yitzhak said: "Behold it was very good" – this is the angel of life; "and behold it was very good" – this is the angel of death. Is the angel of death, then, "very good"? This is a rhetorical question. Rather, it is analogous to a king who prepared a feast, invited the guests and brought before them a serving dish filled with all kinds of delicacies. He said: 'Anyone who eats and blesses the king, let him eat and ... enjoy himself, but anyone who eats and

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

29 טוב מאד טוב זה מלאך החיים מאד זה מלאך המות

בתחילת פרשת יתרו דורש הוזהר את המילה "טוב" על צד ימין ואת "מאוד" על צד שמאל, ומוסיף ש"טוב" הוא מלאך החיים ו"מאוד" הוא מלאך המוות – והכול סוד אחד. הטקסט עצמו מפנה לדף זה.

Zohar, Yitro 1:28-39 ספר הזהר, יתרו א:כ"ח-ל"ט

It is written: "And G-d saw everything that He had made, and, behold, it was very good" (Gen. 1, 31). The "living G-d" (Elohim Hayyim) purposed to give us light and to care for us in His Providence; and in His creation all are united, above and below, the "Right Side" and the "Left Side", the angel of life and the angel of death: all are part of His plan, and it is "very good"; it is all part of the same mystic doctrine, apprehended by those who contemplate the

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

30 בזהר ר"פ יתרו דס"ח ב' וברמ"ז שם

מלבד הציטוט מהוזהר, "טוב – ימינא, מאד – שמאלא", ההערה מפנה ל"יהל אור" בעניין זה.

הערת קה"ת

עמ"ש בזהר והנה טוב דא סיטרא דימינא מאד דא סטרא דשמאלא. וראה יהל אור עי קפג.

31 ועמ"ש ע"פ אלה מסעי

שם מתפרש "אלה מסעי בני ישראל" כעליותיהם מלמטה למעלה, הבאות באמצעות הכנעת הרע והפיכתו (אתכפיא ואתהפכא). משום כך ברא ה' את הקליפות, כדי לאפשר את העלייה הגדולה שנעשית באמצעותן. הדברים משלימים את ההסבר כיצד מתגלה הטוב הנסתר של "מאד".

הערת קה"ת

לקמן צא, ג. וראה לעיל פ' במדבר יט, ג.

32 יסר יסרני י"ה

"יסר יסרני ה', ולמוות לא נתנני". אדמו"ר הזקן מציין שהייסורים באים משם ה', מראשית השם, שבה הטוב עדיין אינו מתגלה.

Psalms 118:18 תהילים קי"ח:י"ח

יִסְר יִסְרֵנִי קָה וְלָמוּת לֹא נָתַנְנִי:

The L-RD hath chastened me sore; But He hath not given me over unto death

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קיח, יח.

33 נחום איש גז

הגמרא מסבירה שנחום נקרא "איש גז" משום שעל כל מה שקרה לו היה אומר: "גזם זו לטובה". כשאבני החן שנשא לקיסר הוחלפו בעפר, התברר שהעפר דומה לעפר של אברהם, שנהפך לחרבות ולחצים. אדמו"ר הזקן מציג אותו כדוגמה למי שהיה יכול להביא את הטוב הנסתר לידי גילוי.

Taanit 21a:8 תענית כ"א א:ח

אָמְרוּ עָלָיו עַל נְחוּם אִישׁ גִּזּ זוֹ שֶׁהָיָה סוּמָא מִשְׁתֵּי עֵינָיו, גִּדָּם מִשְׁתֵּי יָדָיו, קִישַׁע מִשְׁתֵּי רַגְלָיו, וְכָל גּוּפוֹ מְלֵא שְׁחִין. וְהָיָה מוּטָל בְּבֵית רְעוּעַ, וְרַגְלֵי מִשְׁתּוֹ מוּנָחוּ בְּסַפְלִין שֶׁל מַיִם כְּדִי שֶׁלֹּא יַעֲלוּ עָלָיו נִמְלִים. פַּעַם אַחַת בִּקְשׁוּ תַלְמִידָיו לְפָנוּת מִשְׁתּוֹ, וְאַחַר כֵּךְ לְפָנוּת אֶת הַכָּלִים. אָמַר לָהֶם: כִּנְיִי, פָּנוּ אֶת הַכָּלִים, וְאַחַר כֵּךְ פָּנוּ אֶת מִשְׁתִּי, שְׁמוּכָטָח לָכֶם שֶׁכָּל זְמַן שֶׁאֵין בְּבֵית אִין הַבַּיִת נּוֹפֵל. פִּינוּ אֶת הַכָּלִים וְאַחַר כֵּךְ פִּינוּ אֶת מִשְׁתּוֹ, וְנִפְל הַבַּיִת.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

תענית כא, א. וש"נ.

34 מי שאמר לשמן וידלוק

כשבתו הדליקה את נר השבת בחומוץ, אמר רבי חנינא בן דוסא: "מי שאמר לשמן וידלוק, יאמר לחומוץ וידלוק", והנר דלק כל היום. אדמו"ר הזקן מביא זאת כדוגמה לשינוי שאפשר לחולל בשורש.

Taanit 25a:5-6 תענית כ"ה א:ה-ו

... כְּלִי שֶׁל חוּמוֹץ נִתְחַלֵּף לִי בְּכָלִי שֶׁל שֶׁמֶן וְהִדְלַקְתִּי מִמֶּנּוּ אוֹר לְשִׁבְתִּי. אָמַר לָהּ: בְּתִי, מֵאִי אֶכְפֵּת לָךְ? מִי שֶׁאָמַר לְשֶׁמֶן וְיִדְלֹק, הוּא יֹאמַר לְחוּמוֹץ וְיִדְלֹק. תֵּנָּה: הֵיךְ דּוֹלֵק וְהוֹלֵךְ כָּל הַיּוֹם כּוֹלוֹ, עַד שֶׁהִכְבִּיאוּ מִמֶּנּוּ אוֹר לְהַבְדִּילָהּ. רַבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוּסָא הוּא לָקַח הֶנֶךְ עֵצִי, אָמַר לָקַח: קָא מִפְסָדָן. אָמַר: אִי קָא מִפְסָדָן – נִיכְלִינְהוּ דּוּבָי, וְאִי לֹא – כָּל חֲדָא וְחֲדָא תִּיתִי לְאוּרְתָא דּוּבָא בְּקִרְנֵיהּ. לְאוּרְתָא אֵיתִי כָּל חֲדָא וְחֲדָא דּוּבָא בְּקִרְנֵיהּ.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

35 מי יתן טהור מטמא

איוב שואל: "מי יתן טהור מטמא?" אדמו"ר הזקן מפנה לדיונו בפסוק זה בסוף המאמר "זאת חוקת התורה", העוסק באותו עניין של שינוי בשורש.

Job 14:4 איוב י"ד:ד

מִי־יִתֵּן טָהוֹר מִטְּמֵא לֹא אֶחָד:

Who can bring a clean thing out of an unclean? not one

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

36 כמאמר ר"ח בן דוסא מי שאמר

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

שם כה, א.

פסוקה 4

37 ולא כי אכשור דרי

כשנודע לו שהחכמים חזרו להעדיף ייבום על פני חליצה, שואל רב נחמן בר יצחק בתמיהה: "האם הדורות נעשו ראויים יותר?" אדמו"ר הזקן משתמש בכיטוי הזה כדי לשלול את הטענה שהדורות המאוחרים מתפללים יותר מפני שהם טובים יותר.

Yevamot 39b:15-16 יבמות ל"ט ב:ט"ו-ט"ז

אמר רמי בר חמא אמר רבי יצחק: חזרו לומר מצות יבום קודמת למצות חליצה. אמר לקה רב נחמן בר יצחק: אפשר דרי? מעיקרא סברי לה כאבא שאול, ולבסוף סברי לה כרבנן.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ראה יבמות לט, ב.

38 יתפרדו כל פועלי און

במזמור נאמר שאויבי ה' יאבדו ו"כל פועלי און יתפרדו". אדמו"ר הזקן מיישם זאת על הרע ועל הצרות: הם מתפוררים כאשר מכירים בכך ששורשם בה'.

Psalms 92:10 תהילים צ"ב:י

כִּי הִנֵּה אֹיְבֵי ה' כִּי־הִנֵּה אֹיְבֵי יֹאבְדוּ יִתְפָּרְדוּ כָּל־פְּעֻלֵי אֱוֹן:

For, lo, Thine enemies, O L-RD, For, lo, Thine enemies shall perish: All the workers of iniquity shall be scattered

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים צב, י.

פסוקה 5

39 נחום איש גמ זו

כאשר נמצא ארגו האבנים הטובות שנחום נשא אל הקיסר מלא עפר, הוא אמר: "גם זו לטובה". העפר התגלה כעפרו של אברהם, שכאשר הושלך הפך לחרבות ולחצים, וכך זכה במחוז שהאימפריה לא הצליחה לכבוש. המאמר רואה בכך את הטוב הנסתר שהתגלה למטה.

Taanit 21a:8 תענית כ"א א:ח

אמרו עליו על נחום איש גמ זו שהיה סומא משתי עיניו, גדם משתי ידיו, קישע משתי רגליו, וכל גופו מלא שחין. והיה מוטל בבית רעוע, ורגליו מוטות מונחין בספלין של מים כדי שלא יעלו עליו נמלים. פעם אחת בקשו תלמידיו לפנות מוטו, ואחר כך לפנות את הפלים. אמר להם: בניי, פנו את הפלים, ואחר כך פנו את מוטי, שמוכסח לכם שכל זמן שאני בבית אין הפית נופל. פינו את הפלים ואחר כך פינו את מוטי, ונפל הפית.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

40 הי יכול לשנות

לפי ההערה, אור התורה מסביר שכוחו של נחום איש גמ זו נבע מכך שטעם את המר כמתוק, בדרך של "אהבה בתענוגים".

הערת קה"ת

ראה באוה"ת פ' כי תשא ע' ב"א שהיכולת הזה מפני שטעים מרירו למיתקא ע"ד אהבה בתענוגים ע"ש.

41 בענין גמ

עץ חיים מסביר את הכלל של חז"ל, שלפיו "את" ו"גם" הם לשונות ריבוי, כמתייחס לחל וללאה, היוצאות מריבוי המוחין של ז"א: "את" היא רחל ו"גם" היא לאה. הטקסט מפנה לפרק זה בעניין "גם".

Sefer Etz Chaim 38:5 עץ חיים ל"ח:ה

42 ועמשי"ל בד"ה וזה מעשה המנורה

שם, על דברי ה' ליעקב: "אנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אעלך גם עלה", מסביר אדמו"ר הזקן שגם לבחינת "גם" עצמה תהיה עליה, ומפנה בחזרה למאמר זה בעניין "גם זו לטובה".

הערת קה"ת

פ' בהעלותך לג, א.

43 ואנכי אעלך גם עלה

ה' מבטיח ליעקב בדרכו למצרים: "אנכי ארד עמך מצרימה, ואנכי אעלך גם עלה". המאמר שהטקסט מצטט מפרש זאת כעלייה של בחינת "גם" עצמה.

Genesis 46:4 בראשית מ"ו:ד

אֲנֹכִי אֶרֶד עִמָּךְ מִצְרָיִמָּה וְאֲנֹכִי אֶעֱלֶךְ גַּם־עֹלָה וְיוֹסֵף יֵשִׁית יָדוֹ עַל־עֵינֶיךָ:

I will go down with thee into Egypt; and I will also surely bring thee up again; and Joseph shall put his hand upon 'thine eyes

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

44 נחש הנחשת

הזוהר אומר שהזהב, הכסף והנחושת הם שלושה גוונים, המכוונים לשמחה, לרחמים ולתוקף הדין; וכן שמשו, שידע ששורש השרפים הוא הנחש, עשה נחש נחושת וסמך עליו. הטקסט מצטט קטע זה בעניין נחש הנחושת.

Zohar, Terumah 35:406-37:415 ספר זוהר, תרומה ל"ה:ת"ו-ל"ז:תט"ו

45 דנחשים השרפים

הפסוק מספר שהשרפים נשלחו בתוך העם ונשכו אותם, ורכים מתו. במאמר, השרפים האלה הם הגבורות הקשות שנחש הנחושת ממתק.

Numbers 21:6 במדבר כ"א:ו

וַיִּשְׁלַח ה' בָּעָם אֶת הַנְּחָשִׁים הַשָּׂרְפִים וַיִּנְשְׁכוּ אֶת־הָעָם וַיָּמָת עַם־רַב מִיִּשְׂרָאֵל:

And the L-RD sent fiery serpents among the people, and they bit the people; and much people of Israel died

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

46 נחש הנחשת שהוא ת"ת דק"ג

בשער קליפת נוגה, עץ חיים משייך את הנחושת לתפארת שבנוגה, ומביא את דברי הזוהר על "משה עשה נחש נחושת": לפעמים הוא ממית, בסוד הרע, ולפעמים מחיה, בסוד הטוב. הטקסט מצטט זאת כדי לבאר את נחש הנחושת כתפארת שבקליפת נוגה.

Sefer Etz Chaim 49:3 עץ חיים מ"ט:ג

... ב' דרועין ות"ת נקרא נחשת וזהו שאמר בפרשה תרומה קמ"ז ויעש משה נחש נחשת כי לפעמים ממית בסוד הרע ולפעמים מחיה בסוד הטוב והיא קוף בפני אדם והב זה. וז"ס ההיא נחש דכריך על ההוא תיבותא דקע"ג וז"ס קין והבל שנעשו חד גופא באדרא קמ"ג כי גופא קדישא הם הכלים והחשמ"ל מקיף עליהם וזה נוגה החופף עליהם ומהבל טו"ר זכר יוצאין השדים התלויין באוירא שמטיבין לבני אדם

לומד שהתורה ניתנה בלשון הקודש. הטקסט מצטט זאת מפרשת נח.

Bereshit Rabbah 31:8 בראשית רבה ל"א:ח'

... "ישמע חכם ויוסף לקח" זה משה שאמר הקדוש ברוך הוא לו למשה עשה לך שרף ולא פירש אמר אם אני עושה אותו של זהב אין הלשון הזה נופל על לשון זה של כסף אין הלשון הזה נופל על לשון זה אלא הרי אני עושה אותו של נחושת לשון נופל על הלשון שנאמר (במדבר כא, ט): "ויעש משה נחש נחשת" מכאן שניתנה תורה בלשון הקודש. רבי פנחס ורבי חזקיה בשם ר' סימון כשם שניתנה תורה בלשון הקודש כך העולם נברא בלשון הקודש שמעת מימך אומרים גיני גיניא אתרופי אתרופיא ...

Craft for you an ark of cypress wood; you shall craft the ark“ with compartments, and you shall coat it within and without with pitch” (Genesis 6:14). “Craft for you an ark of cypress wood” – Rabbi Isi said: In four places, this expression, “craft,” is stated; in three it [the material] is specified, and in one it is not specified. “Craft for you an ark of [cypress] wood...” – Rabbi Natan said: An ark of the wood of kardinon. into a more commonly known word, kardinon. ... “Craft for

Wikisource Bereshit Rabbah (CC-BY-SA) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

54 שמסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים

דברי המשנה חוזרים כאן: הריפוי, וכל ההמתקה המתוארת, באים רק כאשר ישראל מביטים כלפי מעלה ומשעבדים את לבם לאביהם שבשמים.

Mishnah Rosh Hashanah 3:8 משנה ראש השנה ג:ח'

... עושות מלחמה או שוברות מלחמה. אלא לומר לה, כל זמן שהיו ישראל מסתכלים כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים היו מתגברים. ואם לאו, היו נופלין. כיוצא בדבר אתה אומר (במדבר כא), עשה לה שרף ושים אתו על נס, והיה כל הנשור ורצה אתו וחי. וכי נחש ממית, או נחש מחיה. אלא, בזמן שישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים, היו מתרפאים, ואם לאו, היו נמוקים. תרש, שוטה, וקטן, אין ...

And so it was, when Moshe raised his hand, Israel“ prevailed...” (Exodus 17:11). And is it Moshe's hands that make [success in] war or break [success in] war? Rather, [this comes to] tell you, [that] whenever Israel would look upward and subjugate their hearts to their Father in heaven, they would prevail; and if not, they would fall. Similar to this matter, you [can] say concerning the verse; “Make a [graven] snake and place it on a pole, and everyone bitten who sees it ... will live” (Numbers 21:8): And is

Torat Emet 357 (Public Domain) • Eighteen Treatises from the Mishnah (Public Domain)

55 הירושלמי מציין שמתוך ארבעה מקומות שבהם נאמר "עשה לה", רק "ביעשה לה שרף" לא נאמר ממה לעשותו; משה הסיק שעיקרו נחש, ולכן עשה נחש נחושת. בטקסט נאמר שדבר מעין זה מופיע בירושלמי.

Jerusalem Talmud Rosh Hashanah 3:9:2 תלמוד ירושלמי ראש השנה ג:ט:ב'

הלכה: אמר רבי יסא. בארבעה מקומות נאמר עשה לה. בשלשה פירש ואחד לא פירש. עשה לה תיבת עצי גופר. עשה לה שתי חצוצרות כסף. עשה לה חרבנות צורים. עשה לה שרף לא פירש. אמר משה. עיקרה לא נחש הוא. לפיכך ויעש משה נחש נחושת. מיכן היה רבי מאיר דורש

כנזכר פ' פקודי דרס"ח כי הרע אשר שם הוא טוב ומתוק כי הם זכרים הרי עץ הדעת טוב ורע הוא הנוקבא דנוגה ...

Sefer Etz Chaim (Public Domain)

6 פסקה

47 והיה מעשה הצדקה שלום

"ומעשה הצדקה שלום". באגרת של אדמו"ר הזקן על פסוק זה מוסבר כיצד נעשה שלום בין המידות העליונות.

Isaiah 32:17 ישעיהו ל"ב:י"ז

וְהָיָה מַעֲשֵׂה הַצְדָּקָה שְׁלֹמֶם וְעִבְדַּת הַצְדָּקָה הַשְׁקֵט וְכֵטַח עֲדֵי עוֹלָם:

And the work of righteousness shall be peace; And the effect .of righteousness quietness and confidence for ever

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

48 והיה מעשה הצדקה שלום

באגרת מוסבר שהגבורות נמתקות בחסדים באמצעות תפארת, ושוהו השלום בבית, למעלה ולמטה, שמתעורר באמצעות מעשי צדקה. הטקסט מפנה לאגרת בעניין השלום למעלה.

Tanya, Iggeres HaKodesh 12:1 תניא, אגרת הקדש י"ב:א'

וְהָיָה מַעֲשֵׂה הַצְדָּקָה שְׁלֹמֶם, וְעִבְדַּת הַצְדָּקָה הַשְׁקֵט וְכֵטַח עֲדֵי עוֹלָם. לְהַבִּין הַהִפְרָשׁ שֶׁבֵּין "מַעֲשֵׂה" ל"עִבְדַּת" וּבֵין "שְׁלֹמֶם" ל"הַשְׁקֵט וְכֵטַח" כו'. עַל פִּי מַה שֶּׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנָם לְבָרְכָהּ עַל פֶּסוּק "עוֹשֶׂה שְׁלֹמֶם בְּמְרוֹמָיו" – כִּי "מִיכָאֵל שָׂר שֶׁל מִים וְגַבְרִיאֵל שָׂר שֶׁל אֵשׁ, וְאֵין מַכְפִּין זֶה אֶת זֶה".

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

49 נחש הנחשת

בפקודי מדבר הוזהר על "נחושת התנופה", שהם "הרי נחושת" ו"אדני נחושת" העומדים כשערים בפתחי ההיכלות. הטקסט מצטט זאת בעניין נחש הנחושת.

Zohar, Pekudei 18:155–19:165 ספר הוזהר, פקודי י"ח:קנ"ה-י"ט:קס"ה

50 נחש הנחשת

הוזהר מדבר על מרכבות המכונות "הרי נחושת", היוצאות מזהב, מכסף ומנחושת, כשהנחושת למטה. הטקסט מצטט זאת בעניין נחש הנחושת.

Zohar, Pekudei 52:775–785 ספר הוזהר, פקודי נ"ב:תשע"ה-תשפ"ה

51 נחש הנחשת

הוזהר מפרש את חזון יחזקאל על איש "אשר מראהו כמראה נחושת" כשליח של הצד השמאלי, המחליף את לבושו וגווניו בהתאם לשליחותו, וכאן הוא לבוש ב"הרי נחושת". הטקסט מצטט זאת בעניין נחש הנחושת.

Zohar, Pekudei 25:234–26:246 ספר הוזהר, פקודי כ"ה:רל"ד-כ"ו:רמ"ו

52 נחש הנחשת

בתרומה אומר הוזהר שנחושת שלמעלה יוצאת מזהב ומאש, ושכוחה מתפזרים הנחשים השרפים הבאים מן האש. הטקסט מצטט זאת בעניין נחש הנחושת.

Zohar, Terumah 33:380–34:388 ספר הוזהר, תרומה ל"ג:ש"פ-ל"ד:שפ"ח

53 נחש הנחשת

המדרש אומר שמשה, שנצטוו לעשות שרף ולא נאמר לו ממה לעשותו, בחר בנחושת, משום שהמילה "נחושת" קשורה למילה "נחש"; מכאן הוא

שמות. חד בר נש הנה שמה כידור. אמר לון רבי מאיר. הובא לכון מיניה. בר נש ביש הוא. כי דור תהפוכות הנה.

HALAKHAH: . rabba 31(8). Rebbi Yasa said, in four places it is said "make for yourself." In three it is explicit, one is not explicit. Make yourself an ark of gopher wood. 6:14.. Make yourself two silver trumpets. 10:2.. Make yourself flintstone knives. 5:2.. Make yourself a poisonous snake. 21:8. He did not make explicit. Moses said, is its root not נחש whose meaning seems to be unrelated to both.? Therefore, Moses made a brass snake. 21:9.. From there, Rebbi Meir interpreted... ed names 83b.. There was a man called Kidor

The Jerusalem Talmud, edition by Heinrich W. Guggenheimer. Berlin, De Gruyter, 1999-2015 (CC-BY) • The Jerusalem Talmud, translation and commentary by Heinrich W. Guggenheimer. Berlin, De Gruyter, 1999-2015 (CC-BY)

על המהדורה

המהדורה הזאת כוללת לשון המאמר, התרגום לעברית של ימינו, הביאורים שלנו והערות.

The Hebrew text of Likkutei Torah: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

התרגום שלנו לעברית של ימינו, מתוך התרגום האנגלי שלנו מלשון הקודש, בלי הערות קה"ת: CC BY 4.0.

הביאורים שלנו, עם הסקירה, השאלות והעמוד לילדים: CC BY-NC 4.0.

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Sefaria: Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) דרך מקורות מצוטטים, דרך (Public Domain); Torat Emet 357 (Public Domain); Eighteen Treatises from the Mishna (Public Domain); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain); Daf Shevui (CC0); Kehot Publication Society (CC-BY-NC); Daat Bereshit Rabbah (Public Domain); The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY); Sefer Etz Chaim (Public Domain); Wikisource Bereshit Rabbah (CC-BY-SA); The Jerusalem Talmud, edition by Heinrich W. Guggenheimer. Berlin, De Gruyter, 1999-2015 (CC-BY); The Jerusalem Talmud, translation and commentary by Heinrich W. Guggenheimer. Berlin, De Gruyter, 1999-2015 (CC-BY).

המהדורה כולה: CC BY-NC 4.0. מותר להעתיק, להדפיס ולהפיץ בחינם, בציון Kehot Publication Society ו־likuteitorah.com; אסור למכור. <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>

התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של likuteitorah.com בעזרת בינה מלאכותית (openai/gpt-6-luna-pro:batch), כשלשון המאמר לצדו לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725). (Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309). למה ללמוד, וברכות הרבי: likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/

מיזם חינוכי ולא מסחרי. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל־Sefaria או לספריית ליובאוויטש. © likuteitorah.com

מתוך likuteitorah.com/he/likutei-torah/chukas/7/

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק